

HARKÓ VIOLA: AZ ÉLETRAJZÍRÓ WESZPRÉMI ISTVÁN (1723–1799)¹

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet és a Semmelweis Orvostörténeti
Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársai, Gazda István vezetésével.**

(...) Weszprémi művének ajánlása: „Üdv a tudomány szellemének és hazámnak” tanúsítja, hogy a korszellem – a múlt tisztelete, felkutatása hazaszeretettel párosulva – sugallta vállalkozása véghez vitelét. Mind a négy kötet címdalán egy érdekes Vergilius-idézet gondolkoztatja el az olvasót: „Keljen majd ki síromból egy bosszút állani kész lény” (Aeneis, IV. ének). El kell fogadnunk Szőnyi Benjámin, Weszprémi jó barátja magyarázatát:

„Nem vészt jósol e vers orvosi átok alatt, sőt inkább életre segíti a Pannóniában, Erdélyben fekvő elhalt orvosokat.”

Weszprémi e munka elvégzésére tudatosan, fiatal korától készült. Nemcsak hazájának, hanem külföldnek is meg akarta mutatni, milyen erőt és értéket képvisel a magyar orvosi rend, holott 1769-ig nem volt hazánkban szervezett orvoseképzés. A nemzetközi tudósvilág érdeklődésének felkeltése céljából írta munkáját latinul, különben magyarul is írhatta volna, mert egyéni hangvétellel, szép stílusban írt anyanyelvén, de ő most „a nagyobb körben és határoktól független hatás érdekében” választotta a latin nyelvet.

A Succincta megírására egyéni felkészültsége messzemenően predesztinálta. Megvolt hozzá az alapképzettsége, általános műveltsége, bőséges szakirodalmi ismerete, érdeklődése. Munkájában segítette kiemelkedő nyelvtudása: a klasszikus és keleti nyelveken kívül tudott angolul, németül és franciául. Élete során nemcsak több idegen nyelvű munkát fordított, hanem módjában állt gazdag külföldi irodalom átnézése, jegyzetelése a magyar vonatkozásokat illetően. Bármerre járt, tanulmányozta az elérhető levéltári, könyvtári anyagot. Megnézte a nevezetesebb emlékműveket, sírfeliratokat. évtizedek alatt a közölhetőnél jóval több jegyzetanyaga gyűlt össze, a négy kötet az ebből való válogatás eredménye.

Írói módszere

Az egyes kötetek összeállítására nem volt kifejezett rendszere; „a betűk abc-rendjén kívül semmi szabály sem köt” – írta. Az első kötetek szerkesztése merevebb, szövege szűkszavúbb, hogy aztán annál áradóbbá válják. Nincs többé ereje a szűkítéshez: a negyedik kötet terjedelme három ív híján annyi, mint az első háromé. Növeli a terjedelmet, hogy egyes témáknál illetve szerzőknél ismétlésekbe bocsátkozik, kiigazítás, bővítés, hangsúlyozás miatt. Azt is feltételezi, hogy nem jut minden egyes kötet ugyanazon olvasó kezébe. A bekért

---

¹ Forrás: Harkó Viola: Az életrajzíró Weszprémi István (1723–1799). = Az Orvosi Könyvtáros, 1974. 2. sz. pp. 137–155.

adatok késedelme miatt igen sok a pótlás: terjedelmük 170 oldal a negyedik kötetnél. Így is fájjalja, hogy „papírhány miatt sok fontos dolog kimaradt.” A harmadik kötet írásakor már arra is panaszkodik, hogy látása egyre jobban romlik. E két körülmény tehát még bizonyos gátakat is szabott a terjedelem vonatkozásában.

Anyaga enciklopédikussága nemcsak sokirányú érdeklődéséből és ismeretátadási kényszeréből fakad, hanem az általa felvonultatott szerzők nagy része hozzá hasonlóan polihisztor volt, ő pedig teljes életművüket akarta felmutatni, nem csupán az orvosi vonatkozásokat. Így nyerhetünk bepillantást a régi magyar költészetbe, a régi magyar irodalmi nyelvbe. Weszprémi munkáját filológiai pontossággal végzi. Példa erre Janus Pannonius két idézett verssora hitelességének kérdése.

„Aztán meg kitanít, hogyan üzzem el emberi testből – orvosi módon a kórt, mely halaványra fakít” – így vezette be e sorokat jegyzeteibe egy régi Janus-kiadásból az oxfordi Bodley-könyvtárban, angliai tanulmányútja idején. A hazai 1754-es kiadás ezt megkurtította. Kárhoztatja, hogy ami egyszer jó, azt nem szabad elrontani: „Adjátok vissza, kérlek benneteket, gazdájának azt, aminek elvételét az egész tudósvilág siratja!”.

Nagyvonalúan fogta fel az orvosok magyar vagy erdélyi származását, illetve egyáltalán orvos-voltát. Nemcsak a hazánk területén valaha működött külföldi orvosok, vagy idegen földön működő magyar származású orvosok kerülnek be feldolgozásába, hanem magyarnak veszi az ókori „szittya” eredetű orvosokat is (Abaris, Anacharsis, Toxaris). Közül nem orvosi életrajzokat is (Echius, Greissing, Hunyadi, stb.), ha bárminő kapcsolatuk kimutatható a tágan értelmezett orvosláshoz.

A közölt életrajzok feldolgozása minőségileg nem egyforma. Egyik-másik, nyilvánvaló adatszegenység miatt, kevésbé sikerült, de vannak magasröptű tanulmányok egy-egy szerző életművéről, jelentőségéről. Ha indokolt, kiemeli egyes orvosok nyelvtudását, műveltségét, magas iskolázottságát, kiemelkedő alkotásait akkor is, ha azok nem orvosi vonatkozásúak. Nem hagyja figyelmen kívül, ha valamelyik orvosnak kiemelkedő könyv-, régiség-, érem-, ásvány- vagy növényteni gyűjteménye volt. Ha teheti, nyomon követi e gyűjtemények távolabbi sorsát is.

Megbízhatatlan, általa ellenőrizhetetlen adat nem kerülhetett szövegébe. Ha mégis hibázott, tévedését minél előbb igyekezett kijavítani. Bár csak az általa hitelesnek tartott forrásműveket használta, s előfordult, hogy ezekben téves adatot fedezett fel, kiigazítja, még ha az általa annyira nagyra becsült Czwittinger, Rotarides, Bod vagy Horányi követte el, akiknek az anyagát ő csak kiegészíteni akarta a magyar orvosírók életrajzaival. Forrásait nem tartotta elegendőnek, ezért felhívta olvasóit: „akiknek történeti emlékei vannak a magyar múltból – közölje vele”. Köleséri 'A régi Erdély' című munkájával kapcsolatban említi, hogy az állítólag Bél Mátyáshoz került, ezért „igen kérjük Bél könyvtárának birtokosát a közjó érdekében jutassanak hozzá minket is ehhez a lappangó kincshez”. Aggályos, ha olyan munkát ír le, melyet ő maga nem látott. Két Köleséri-kézirat esetében meg is jegyzi, hogy állítólag megjelentek nyomtatásban, de „nekem soha sem volt módomban látni őket. Ugyan megjelentek-e valaha?” – kérdi. A saját emlékezetében megbízik: „nem emlékszem, hogy ez valaha is megjelent,” – „nem hiszem, hogy ezek az általam soha sem látott könyvecskék valaha is megjelentek” – írja Fischer Dániel műveinél. A ritka régi nyomtatványoknál az egyedi példányt írja le, amely a kezében volt: milyen állapotban van, milyen a kötése, betűtípusa. Ilyen esetben bővebb könyvészeti adatokat közöl. Idéz az ajánlásból, előszóból, tartalomból; közli az egyes fejezetcímeket. az általa fontosnak tartott részleteket szóról-szóra idézi, hogy aki nem juthat hozzá a munkához, az is érezhesse, milyen fontos dologról van szó. Könyvészeti leírásai pontosak; megadja a szerző, teljes cím, megjelenési hely, év, méret, kötet-, oldalszám adatait.

Az orvosi életrajzok és felsorolt művek tanulmányozása révén megállapíthatjuk, hogy gyakorlatilag nincs az akkori orvostudománynak olyan ága, melyet ne érintene. Különleges

figyelmet szentel az anatómiának, kórbonctannak, élettannak, gyermekgyógyászatnak, a vaccinatio kérdéseinek, járványtannak, közegészségügynek, állatgyógyászatnak, orvosi meteorológiának, a terápiának; ezen belül sokat foglalkozik a gyógyszeres kezeléssel, a balneológiával. érdeklí a lélektan, dietetika, botanika, orvoscépzés. Beszámol a különböz orvosi disciplinák múltjáról, jelenéről.

Nagy figyelmet szentel a magyar és külföldi orvosi kapcsolatok felderítésének; ezek fontosságát több ízben nyomtatékosan hangsúlyozza, s további tanulmányozásuk szükségességét hangoztatja. Az általa közölt idevágó értékes adatok kiindulópontjai lehetnek a további kutatásnak a magyar-angolszász, cseh-morva, dán, francia, holland, itáliai, lengyel, német, osztrák, román, svéd, török orvosi kapcsolatok területén.

Felvilágosult szellemben ír az orvoslással károsan összefüggő olyan tevékenységről, mint a kuruzslás, az ártó módon végzett házi orvoslás, az olejkárok működése; mindez szégyent hoz a korszerűen gyógyító orvosokra. Elítéli az alkímiával, asztrológiával való foglalkozást; badarságnak tartja a vámpírokról, lidércekről, gyógyító amulettekről szóló meséket. Hathatós érvekkel cáfolja a növényi arany létezését.

Munkája nemcsak gazdag orvostörténeti forrás, hanem fontos patika-, kórház- és gyógyszerésztörténeti adatok tárháza. Érdekes összeállításokat közöl a paporvosokról, az orvosnőkről, a szerencsétlenül járt tudósokról. Nemcsak az orvostudománnyal rokon területre rándul ki, mint a kémia, fizika, hanem szinte teljes tudománytörténetet nyújt olvasóinak.

Alapos jártasságot árul el nemcsak a hazai és egyetemes történelemben, hanem hatékonyan figyelembe veszi a történeti segédtudományok nyújtotta lehetőségeket; alkalmazza a heraldika, numizmatika, ikonográfia, térképészet addig elért eredményeit. Sokat foglalkoztatja a régészet; sürgeti a magyarországi római emlékek minél előbbi számbavételét.

Kimerítően tárgyal egyháztörténeti problémákat. Igyekszik elfogulatlan lenni, bár protestáns voltát akaratlanul is elárulja, mikor a vallásüldözésekről ír, vagy amikor közli a protestáns bibliakiadások, -fordítások könyvészetét, a református lelkészek, szuperintendensek, püspökök magyarországi névsorát.

Nagyon tájékozott az írás-, nyomdászat-, könyv-, könyvtár-, sajtótörténetben. Több helyen méltatja a kiemelkedő orvosi gyűjteményeket, magánkönyvtárakat; egy-egy értékes munka vagy műremek könyv kalandos sorsát.

Ismerte kora kimagasló tudóstársaságai, akadémiái, egyetemei, közelebbről a magyar iskolák, főiskolák történetét, munkásságát, felismerve fontos szerepüket az orvoscépzésben és közművelődésben.

Kirándul olyan területre is, mint a jogtörténet; érdeklik kora közgazdasági viszonyai, a magyar mezőgazdaság helyzete; még kertészeti problémákat is említ. A szemtanú hitelességével ismerteti kora nevezetes kertjeit.

Az egyes művek tárgyalásánál többször hangsúlyozza az illusztrációk fontosságát. Tudta, hogy a jól kiválasztott és művészi illusztrációk egy-egy mű hatásfokát jelentősen emelik. Deccard egyik kéziratánál, annak kiadatása esetén² javasolja: „bizonyára még nagyszerűbb lenne, ha hozzáértő művész keze alkotta képek ékesítenék”. Ő maga is készített illusztrációkat a Succinctához; lerajzolta, amit nem lehetett kinyomtatni betűkészlet hiányában, másrészt ritka, egyedi érem- és pénzdarabok esetében írja: „kiteszem ide az eredeti példányról gyarló ceruzával rajzolt képét”.

Weszprémi nagy kedvelője volt a régi iratoknak, kódexeknek, könyveknek. Valóban a bibliofil szólal meg benne, amikor panaszkodik:

„Nem minden szomorúság nélkül teszem szóvá múlt századainknak azt a szerencsétlenségét, hogy mialatt hazánkban állandó dühös háború folyt külső ellenségeink

---

² A magyar mezőgazdaság III. könyve.

ellen ... sok-sok nyilvánosság elé került könyvünk úgy elpusztult, hogy egyetlen maradványszámuk se található egész országunkban.”

Így ha igazán ritka, vagy unicum könyvre akad, ismertetésére nem sajnálja a helyet munkájában.

A Succincta forrásai

A négy kötet alapos elemzése hozzásegíti az olvasót, hogy Weszprémi forrásait s azok lelőhelyeit felismerje, megtudja. Több helyen utal saját gyűjteménye használatára, amelyet halála után vettek leltárba: 667 műről van szó, de feltehetőleg számos munka került ajándékozás vagy végrendelkezés útján ezeken kívül más birtokába, ugyanis Weszprémi több olyan oklevelet, kéziratot, orvosi értekezést, diplomát, könyvet említ sajátjaként, amelyek nem szerepeltek a hagyatéki leltárban. Idéz régi 15–16. századi okleveleiből, különböző kéziratokból (Mélius Juhász Péter, Apáczai Csere János, az angol Basirius Izsák leveleiből, Apáti Miklós útinaplójából, különböző önéletírásokból, Spindler Pál, Rotarides Mihály kéziratok műveiből, Kazzay Sámuel Plinius-fordításainak kéziratából).

Számos hazai és külföldi könyvritkaság szerepelt gyűjteményében a nyomdászat legrégibb korszakaiból. Büszke volt gyönyörű misekönyveire (1505, 1509, 1598), a hitvitázó irodalom egy-egy már kifogyóban lévő röpiratára, régi magyar nyomtatványaira, mint a Hispániai vadászság, vagy Mélius, Beythe, Nadányi herbáriumaira, Jordán, Kyr, Jessenius orvosi könyveire, melyekből néha azért is idéz hosszú részleteket, hogy lássuk, milyen volt a régi magyar nyelv „s mennyire alkalmas az orvostudomány tárgyalására”. Ebből a szempontból legjobbnak tartja Kölesérit. Ha rossz a fogalmazása valamelyik magyar nyelvű orvosi munkának (mint Neuhold Fundamentumok Oktatása), újbóli megjelentetése ellen tiltakozik:

„...az arrafelé lakó (Sopron) műveltebb magyarok finom füle sem bírta volna ki bosszúság nélkül” – írja.

Weszprémi többször hivatkozik értékes kalendáriumgyűjteményére is.

Könyvtára legnagyobb része 18. századi szerzők munkáiból áll; összetételük jellemző Weszprémi polihisztor voltára. Sok ugyan az orvosi és természettudományos irodalom (kb. 300 mű), s jelentős a vallási és egyháztörténeti művek száma (100 kötet), de helyet kapnak a gyűjteményben jelentős filozófiai, bölcsészeti, irodalomtörténeti, nyelvészeti, jogi és politikai könyvek, nem beszélve a számos magyar és egyetemes történelemmel foglalkozó munkáról. A Succincta szempontjából hangsúlyt kapnak az egyes életrajzok, Baldinger bibliográfiai tára, az orvostörténeti munkák (12 db), forráskiadványok, különböző könyvészetek, s heraldikával, numizmatikával, régészettel foglalkozó kézikönyvek.

Számos folyóirat több évfolyama megvolt könyvtárában,³ ezekből a magyar vonatkozásokat gondosan kiírta.

Legkézenfekvőbb lenne azt hinni, hogy a saját gyűjteménye szolgálhatott elsőrendű forrásként életrajzgyűjteményéhez. Erről azonban szó sincs: sem mennyiségileg, sem minőségileg nem segíthette saját könyvtára döntő mértékben, ehhez más források után kellett néznie.

Meg kell még emlékeznünk főleg ókori pénzekből álló kis numizmatikai gyűjteményéről, s arcképkollekciójáról, melynek alapján több magyar orvos arcmásának leírását közli (Bánffi-Hunyady, Zsámboky, Weber, Balog, Perbegg, stb.). Egyébként szakirodalom alapján (Beughem, Reusner, Moehsenius, Boissardus) igyekszik pontos adatokat adni: egy-egy tudós arcképe hol található, ki örökölte meg, milyen ruházatban, milyen felirattal.

³ Miscellanea Curiosa, Acad. Caes. Leop. Naturae Curiosorum, Acta phys.-med., Nova Acta phys.-med., Phil. Transactions of the Royal Society, Medical Essays-Edinburgh, Ung. Magazin, Götting. Anzeiger, Med. u. Phys. Journal, Der deutsche Merkur, Realzeitung der Wissenschaften, Collect. Vratislav. stb.

Számos helyen utal arra, milyen haszonnal járt számára debreceni patikus barátja, a tudós gyűjtő, Kazzay Sámuel oklevél-, kézirat- és könyvgyűjteményének használata, nem beszélve párját ritkító éremtáráról, antik leleteiről (kövek, feliratok, bronz szobrocskák). Említést tesz többek között Kazzay 'Vulgata bibliá'-járól, 70 pergamen kézirtos kódexéről, Kazzay Karácson 1413-ból származó végrendeletéről (egyik legrégibb nyelvemlékünk), Bethlen Farkas 'Erdély története' című értékes munkájáról. A magyar szakirodalomban először Weszprémi ismerteti és szemlélteti az éremgyűjtemény egy részét. „Keservesen, saját kezével” rajzolta le az eredeti példányok egy-egy darabját a Succincta részére. Egyúttal sürgeti: minél előbb szükséges lenne a magyar érmek rézmetszetekkel szemléltetett történetének kiadása a hosszadalmas leíró szövegek helyett.

A Kazzay-gyűjtemény 1796-ban a debreceni ref. kollégium birtokába került vétel útján. Az 1386 tétel mögött felbecsülhetetlen értékek rejlenek: a kéziratgyűjteményen kívül 27 kódex, 40 ösnyomtatvány, régi magyar művek ritka példányai, számos herbárium, híres orvosi anatómiák, értékes térképgyűjtemény, de több mű nem szerepel a jegyzékben, amelyeket Weszprémi a gyűjtemény darabjaként említ.

Jelentős magánkönyvtára volt ebben az időben Debrecenben az orvos és fizikus Hatvani Istvánnak: nemes- és családlevelek, kéziratok, könyvek, arany- és ezüstérmék voltak birtokában. Gyűjteményét ismerte és használta Weszprémi. Jó barátság fűzte őket egymáshoz. Hatvani volt családi orvosuk. Halálakor Weszprémi készítette el – római minta után – ma is meglévő sírfeliratát. Másik debreceni orvos barátja Csapó József volt, aki szintén rendelkezett saját könyvgyűjteménnyel. Csapó értett a botanikához, numizmatikához, heraldikához; kézirtos magyar történeti munkát is hagyott hátra. Mint Csuzi Cseh János mostohafia, nemcsak életrajzi adatokat, hanem kézirtanyagot is adott át Weszpréminek.

Weszpréminek Debrecenben kiterjedt tudós baráti köre volt. Az 1771-ben alapított u.n. debreceni irodalmi kör tagjai már előzőleg is gyakori házi vendégei voltak. Nem-orvos barátai közül Benedek Mihály ref. lelkésznek, szuperintendensnek volt jelentős könyvgyűjteménye. Adatgyűjtésben, vitás tudományos kérdések tisztázásában segítségére voltak többi debreceni barátai is, mint Varjas János, Hunyadi Ferenc, Szőnyi Benjámin, Szilágyi Sámuel, a nyelvész Kalmár György, s későbbi vejei: Ormos András, Földi János, valamint Fazekas Mihály.

Életrajzírói munkájához döntő segítséget kapott még a debreceni ref. kollégium könyvtárától, amely ekkor élte első virágkorát. Gyűjteményét Weszprémi használta, anyagát jól ismerte, hiszen három évig segédkezett itt diák korában a könyvtárvezető Hatvani István mellett. Neki is része volt abban, hogy a Diószegi Istvántól származó értékes anyag, amelyet említ a Succinctában, a kollégium birtokába került. Csaknem hatezer kötetes volt a könyvtár Weszprémi debreceni orvoskodása idején. Sok még a teológiai jellegű anyag, de egyre jobban kidomborodik a gyűjtemény egyetemes jellege. Sok még a teológiai jellegű anyag, de egyre jobban kidomborodik a gyűjtemény egyetemes jellege. Az akkor már kétszáz éve egyfolytában működő nyomda (1561-ben alapította Huszár Gál) köteles példányai, nagy értékű hagyatékok bekerülése (pl. Maróthi György) és a külföldi tanulmányutakról hazatérő peregrinus diákok könyvajándékai nem beszélve a vételekről, nagyobb ajándékokról, nagy mértékben gazdagították az anyagot. A Weszprémi által oly sokat emlegetett fehér bőrbe kötött, négykötetes Pierre Bayle: Dictionnaire historique et critique (Basel, 1738) című történeti szótárt Hatvani hozta kalandos úton a kollégiumi könyvtárnak.

A Weszprémi által hivatkozott gazdag történeti, irodalmi, nyelvészeti, egyháztörténeti, természettudományi, orvosi művek nagy részét itt megtalálta akár hazai, akár külföldi anyagról volt szó. A forráskiadványok nyújtotta anyag felhasználásán túl hozzájutott a legfontosabb szótárak, lexikonok, magazinok, kézikönyvek, disszertációk, könyvészetek, útleírások, életrajzok által szolgáltatott szükséges adatokhoz. Felhasználta az olyan kiadványokat, mint a gyászbeszéd, üdvözlőversek, nászdalok, iskolai naplók, értesítők,

anyakönyvek, évkönyvek, városi számadókönyvek, amelyekből bőségesen volt a könyvtár állományában.

A sokszor említett Bonfini, Thuróczi, Istvánffy, Wallaszky, Czwitinger, Bod, Kaprinay, Katona, Bél, Otrokocsi, Benkő, Horányi, Szentiványi műveken kívül megvoltak itt a magyar és egyetemes irodalomtörténet jelentős munkái, nem beszélve az egyháztörténetiekről, amelyek gyűjtése a könyvtár elsőrendű feladata volt alapításától kezdve. Volt a könyvtárnak figyelemre méltó kéziratos állománya is.

Nem kockáztatunk túl sokat annak megállapításával, hogy Weszprémit a Debrecenben – különböző forrásokból – fellelhető anyag olyan mértékben segítette munkájában, hogy ezek az adottságok ugyanebben az időszakban ennyire sehol másutt az országban nem voltak meg.

Weszprémi azonban nem elégedett meg a Debrecen nyújtotta lehetőségekkel, más kapcsolatok után is nézett. Felvette az érintkezést nemcsak a különböző külföldi könyvtárakkal (Ausztria, Itália, Lengyelország stb.), hanem itthon is érintkezésbe lépett a veszprémi esztergomi káptalannal, a leleszi konventtel, különböző plébániákkal, papi közösségekkel, a kolozsvári, nagybányai nagyszebeni, marosvásárhelyi könyvtárakkal. Személyesen is járt az esztergomi, pesti, pozsonyi levéltárakban oklevelek másolása céljából. átnézte a pozsonyi Jeszenák család könyvtárát, a Semsel, Károlyi, Ráday, Berzeviczy, Batthyány, Teleki családok irattárait. Számos külföldi tudós társasággal és akadémiával állt kapcsolatban. Ezek a bel- és külföldi intézmények, magánemberek nemcsak adatokat szolgáltatottak, s iratmásolatokat küldtek Weszpréminek, hanem az általa legfontosabbnak vélt forrásmunkákat is kikölcsönözték számára. Így kapta meg külföldről pl. Comenius egyik munkáját, vagy így jutott hozzá itthon – „jelenleg kezeim között van” – írja – a Brenner-féle Bonfini-kiadás (Basel, 1543).

Levelezése

Nagy leleményességet és szervezőkészséget árult el azzal a ténykedésével, hogy nem elégedett meg a hivatalos szervek segítségével, hanem kérésével magánszemélyeket (orvosok, papok, tanárok) is megkeresett szerte az országban: segítsék munkáját anyag- és adatszolgáltatásaikkal. Weszprémi kiterjedt levelezése különösen azóta került előtérbe, amióta megtaláltak kilenc levelét: Cornides Dánielhez, a híres történészhez írta, akitől két Weszpréminek szánt válaszfogalmazvány került elő. Kapcsolatuk nagyon hasznosnak bizonyult a Succincta szempontjából. Cornides nemcsak számos oklevélmásolatot küldött Weszpréminek, hanem eredeti példányokat is átnézésre. Ha úgy látta jónak, akkor csak részletes címléírást készített számára. Az ő baráti segítségével került kapcsolatba Weszprémi Pray Györggyel, akivel 5 év alatt 15 levelet váltott. Weszprémi Pray munkáit forrásértékűnek tekintette, történetírói munkásságát sokra becsülte. Pray kölcsönzött számára eredeti okleveleket is. hasonló céllal állt kapcsolatban Weszprémi Bél Mátyással, Horányi Elekkel és Ráday Gedeonnal.

Talán nem lesz érdektelen, ha felsoroljuk a többi levelezőtársat is: előkerülhetnek utódaiknál levelezésük dokumentumai. „Nemes barátomnak” említi Weszprémi a soproni Deccard János Vilmost, akinek unokájával, Hajnóczy János Károllyal is kapcsolatban állt. Értékes adatokat kapott Szentpéteri József vágási lelkésztől, Wáli István almási plébánostól, Pázmányi Gábor „tudós pozsonyi barátjától”, Tsétsi János sárospataki tanártól, Nagyborosnyai Zsigmond nagyenyedi teológiai doktortól Szathmáry Pap Mihály kolozsvári teológiai tanár régészeti adatokat közölt vele; Chenot Ádám erdélyi orvos kéziratokat másolt számára; Buchholtz Pál apjáról, Györgyről küldött adatokat. Kereszturi Ferenc soproni orvos Komáromi János Péterrel kapcsolatban tájékoztatta, akinek veje volt. „Tisztelendő tudós Wágner sárosszebeni jezsuita”, számos oklevél és adománylevél birtokosa, több értékes

dokumentumot lemásolt Weszprémi részére (pl. a kerecsényi Zalay család leveleit). Az Eperjesen lakó Dobai Székely Sámuel ny. gyalogos ezredes számos lőcsei kézirat, oklevél adatait írta meg Weszprémnek. Ab Hortis Sámuel a kárpáti balzsam leírását küldte meg. Torkos Justus János leszármazottai, köztük fia, János, pozsonyi orvos fontos adatokat küldött az általuk őrzött családi kéziratokról. Torkos József soproni főlelkész, Keresztési József és Czirbesz András János iglói evangélikus pap numizmatikai kérdésekről leveleztek Weszprémivel. Zoltán József és Valmarin Izrael levelezésen kívül személyes kapcsolatban is álltak a Succincta írójával, aki mindkettőjükéről sikeres, alapos életrajzot készített. Conrád József soproni orvos apjával, Andrással kapcsolatban küldött adatokat és tőle származó könyvet. Mallyó József kanonok, jászmindszenti plébános Barcsay Ákos erdélyi fejedelem kéziratos naplójából közölt vele részleteket, s másolatot is küldött a jászói prépostság okleveleiről. Kolozsi István brassói orvos kolozsvári adatokról tájékoztatta: anyja Köleséri Sámuel első felesége volt. „A nagy tapasztalatú” Glosius Sámuel pesti orvostól nagyon remélte Weszprémi, hogy összeállítja a régi magyar orvosi irodalom bibliográfiáját (nem jelent meg). Gömöri Dávid győri orvos alkímiával kapcsolatban tájékoztatta; ifj. Gömöri Dániel Rákóczi-iratokról küldött másolatokat.

Intenzív levelezést folytatott külföldi partnerekkel is. Van Swietennel váltott levelei egy részét közli a Succincta IV. kötetében. Egyébként is élénk kapcsolata volt Béccsel. M. Denis, a bécsi császári könyvtár őre és a magyar származású Kollár Ferenc Ádám könyvtárigazgató számos problémájában álltak segítségére. Egy-egy szükséges adatért, pld. a magyar királyné vize receptjéért Kollár a könyvtár összes polcát felforgatta. Megküldte könyvtári kiadványaikat, könyveket kölcsönzött részére, okleveleket, kéziratokat másolt. Weszprémi „tisztelete jeléül” elküldte neki Succinctája I. kötetének sajtó alá készített kéziratát 1770-ben (négy év kellett a megjelenéshez!), ezt azonban fájdalmára soha többé nem kapta vissza. Kollár halála után örökösei eladták árverésen a kéziratot Bécsben, 1783-ban.

Kapcsolatban állt Plenck József Jakabbal, a volt nagyszombati orvostanárral, aki Weszprémi kérésére küldte meg részletes életrajzát Bécsből, s a kért egyéb adatokat is. Külföldi levelező társai közé tartozott Matthiae Georg, híres göttingeni orvostanár, akinek orvostörténeti időrendi összeállítását haszonnal forgatta. E. G. Baldinger előbb hallei, jenai, majd göttingeni orvostanár biográfiájában közölte Weszprémi életrajzát, aki ezért hagyta ki a Succincta I. kötete későbbi példányaiból a saját összeállítású életrajzát. Egyébként Baldinger biográfiai tárának nagy hasznát vette, s valószínűleg már életében a kollégiumi könyvtárnak ajándékozta. Levelezett Janoczky Dániel András főkönyvtárossal, lengyel barátjával, aki könyvészeti publikációkat, oklevél másolatokat küldött számára a Zaluski-féle közkönyvtár értékes régi anyagából.

Levelezett a külföldi akadémiákkal (Jena, Leyden, Utrecht); Zwinger (Bázel), Riderer (Altdorf), Büttlinghausen (Heidelberg) professzorok küldtek számára tájékoztatást a régi magyar hallgatók adatai felől. A wittenbergi anyakönyv – meglévén a debreceni kollégiumi könyvtárban – nagy öröme helyben állt rendelkezésére.

Számon tartotta a külföldre települt magyar orvosokat is. Rendszeresen levelezett a Pétervárt működő Peken Keresztéllyel, s a Bukarestben dolgozó Molnár Ádammal.

Weszprémi nemcsak azt érte el, hogy tudomány- és hazaszeretetből kezdett nagy vállalkozását befejezhette s kiadását megérte, hanem elégtétellel tölthette el munkája sikere. Műve kedvező fogadtatásáról az utolsó kötet végén már be is számolhatott, ahol közölte a kedvező kritikát. Hivatalos megbecsülésekben is része volt, számos tudóstársaság tagjává választotta; II. József személyes látogatást tett nála Debrecenben. Városának haláláig megbecsült, tudós orvosa volt.

A négy kötet birtokában most már könnyebbé vált nemcsak Weszprémi munkájának kritikus méltatása, bővítése, hanem az általa elindított kérdések további tisztázása is. Ez a legkevesebb, amit tőlünk emléke megkíván.